

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НАЦІЇ

У статті проаналізовано поняття інформаційної культури особистості як умови формування єдиного комунікативного поля нації в контексті інформаційно-комунікаційної діяльності еміграційної громади, створення нею спільного комунікаційного простору.

Ключові слова: інформаційна особистість, інформаційна культура, соціальні смисли, інформаційно-комунікаційна діяльність, віртуально-комунікаційний простір, українська діаспора.

Розбудова інтеграційного, спільного інформаційно-комунікаційного простору є в сучасному світі потужним чинником формування національного самоусвідомлення, що передбачає інтегративні медійні стратегії щодо розвитку українського еміграційного сектора в національному медіапросторі. “Ідеологічна та політична іпостасі преси безпосередньо пов’язані з культивуванням тожсамості, оскільки завдяки медійним стратегіям відбувається конструювання певного типу колективної ідентичності, у тому числі й національної. Передусім, з огляду на сугестивність, настановчість інформаційний фактор у сучасній термінології отримав назву “м’якої сили” (soft power)” [1, с. 176].

В. Воронкова слушно зазначає, що інформаційно-комунікативні технології є одним із найважливіших факторів, що впливає на формування суспільства XXI ст. (про це йдеться в Окінавській хартії інформаційного суспільства, прийнятій лідерами “вісімки” 22 липня 2000 р.). Настає новий етап розвитку процесів інформатизації, що включає інтенсивне впровадження й переплетіння сучасних комп’ютерних, теле-, радіо- і телефонних технологій та комунікаційних служб, швидке поширення локальних і глобальних комунікаційних мереж, яке створює принципово нову якість трансмережевого інформаційного обміну та інструментарію впливу на масову свідомість, наслідком чого стає посилення соціально-психологічних і культурно-інформаційних аспектів глобалізації [2].

Отже, актуальність нашого дослідження полягає в необхідності теоретичного осмислення інформаційної культури особистості, що передбачає конструювання єдиного національного нарративу в контексті політики колективної пам’яті за допомогою інтеграції еміграційного медійного сегмента з національним медіадискурсом. В. Воронкова підкреслює, що “поняття “інформаційна культура особистості” дає комплексну характеристику особистісних і професійних якостей, які відповідають вимогам суспільної та професійної діяльності, у контексті якої визначальним чинником є всебічна інформація та знання, які задають систему мислення і світосприйняття” [2]. При усвідомленні сучас-

ного інформаційного суспільства як такого, в якому головними багатствами й ресурсами є інформація та знання, дослідниця застерігає від руйнівних загроз для особистості, оскільки стрімко посилюються процеси руйнації локальних культур, а сучасний стан культури фіксує стадію переходу від локального до інтернаціонального рівня, – перехідний період завжди потребує нестандартних рішень, заснованих на варіативності розвитку ситуації, поясненні нелінійності, біфуркаційного (поліфуркаційного) стану та переходу на якісно новий рівень. “Процеси інформатизації примушують людину дивитися на світ новими очима, що потребує формування комп’ютерної грамотності та культури людини. Тому поняття культури інформаційного суспільства побудоване на технократичній вірі в прогрес людства завдяки інформаційним технологіям, яка визначається вільною та відкритою технологічною творчістю, втілена у віртуальних мережах, націлених на створення нового мультикультурного суспільства, матеріалізованого у функціонуванні нової інформаційної економіки та нової глобальної культури” [2]. “Інфосуспільство” (за В. Воронковою) сьогодні називають суспільством довічного навчання, оскільки в ньому все населення вимушено вчитися все своє активне життя, зростає інформаційна культура, або кіберкультура, яка впливає на мозок, свідомість і підсвідомість людини. Саме цей термін свідчить про радикальні зміни в ментальності та сенсорному досвіді сучасної людини, які були спричинені запровадженням і розвитком нових комунікаційних технологій наприкінці ХХ ст. Звичайно, у контексті розгляду мережевих комунікацій, що акумулюють важливу частку контенту, більше говорять про нові загрози, які держава вже не здатна контролювати в повному обсязі. Проте відставання України в інформаційній сфері, відсутність масштабної протидії інформаційним війнам зумовлюють потребу у формуванні інформаційної культури особистості в умовах інформаційного суспільства на принципах системності, комплексності, технологічності, безперервності, діяльнісного підходу, формування інформаційного світогляду, що включає в себе формування інформаційних компетентностей.

Мета статті – проаналізувати поняття інформаційної культури особистості як умови формування єдиного комунікативного поля нації в контексті інформаційно-комунікаційної діяльності еміграційної громади, створення нею спільного комунікаційного простору. Для реалізації зазначеної мети поставлено такі завдання: 1) висвітлити теоретичний аспект поняття “інформаційна культура особистості”; 2) проаналізувати інформаційну культуру особистості, зокрема кіберкультуру, як умову формування інформаційного світогляду, створення єдиного інформаційно-комунікаційного простору нації; 3) продемонструвати доцільність урахування інформаційної взаємодії в межах використання еміграційного медіаресурсу, акумульованого в електронних архівах.

Інтеграційні медійні процеси можна розглядати на двох рівнях: загальноєвропейському та національному. Щодо першої позиції В. Чекалюк підкреслює, що саме європейські ЗМІ значну увагу на сьогодні приділяють новітнім інтеграційним процесам, у контексті світової журналістики постає питання й про функцію української преси як засобу міжнародного спілкування в державі та за її межами, а це, у свою чергу, залежить “не тільки від політично-економічних механізмів, запропонованих владними структурами, а й від розуміння необхідності формування комунікативного поля. Із цього приводу доцільно послатися на твердження В. Шрама (один із засновників американської школи комунікавістики), що без комунікації не було б спільноти, а без спільноти не могло б бути комунікації. Ці слова доречно було б додати до одвічних змагань за державність України, її соборність; вони актуальні й сьогодні в дусі ідей національного відродження України та утвердження української спільноти в світовому масштабі. І тому роль української преси за межами України важко переоцінити” [3].

Цікаво, що більшість досліджень в українському журналістикознавстві з питань генези української еміграційної інформаційно-комунікаційної діяльності належить відомим дослідникам, представникам української діаспори, зокрема М. Боровику, А. Животку, М. Куропасю, М. Марунчаку та ін., оскільки до недавніх часів в Україні ця тема практично не розроблялася, перебувала “у форматі” забороненої, і тільки останні десятиліття дослідницький корпус поповнився ґрунтовними розвідками О. Богуславського, О. Дзвінчук, Н. Кулеші, Н. Сидоренко, В. Чекалюка та ін. Проте саме українська еміграція за кордоном та її органи преси, весь мобілізаційно-апеляційний ресурс інформаційно-комунікаційної діяльності (система освітніх інститутів, музеїв, архівів, бібліотек тощо – усі складники ЗМК) були зосереджені на національно-соціальній та національно-культурній консолідації (особливо репрезентативним видався післявоєнний період), де українці й у сучасних складних політико-соціальних умовах знаходять витоки категоризації національної ідеї як

історико-культурної доміанти, користуються публіцистичним нарративом згаданого періоду, що акумулює інтерпретаційну рецепцію журналістського спадку публіцистів, громадських діячів діаспори, ідеологеми, символи, стереотипи, коди, які є важливим чинником спільного культурного, соціального досвіду тощо. Особливо це актуально в контексті комунікаційної діяльності еміграційної громади як на рівні діаспори, так і на рівні синхронії, коли важливо враховувати мову соціальних смислів, зіткнення в матеріалах трьох шарів медіадискурсу: аналіз соціальних питань, державотворчі дискусії були завжди зумовлені історико-політичними чинниками, політичною орієнтацією авторів.

Останні події в Україні активізували маркери післявоєнної преси української діаспори: напр. “Степан Бандера”, “національний вишкіл”, “УПА” тощо, які й досі викликають суперечливі інтерпретації. У зв’язку із цим аналіз українськомовної преси, друкованих ЗМК діаспори є особливо актуальним для сприяння консолідації українців. Користуючись досвідом минулого, можемо з’ясувати певні особливості формування, функціонування діаспорних видань, їх роль у формуванні масової свідомості, оскільки процеси демократизації в Україні відбувалися й відбуваються не без впливу друкованого спадку українців за кордоном.

Тож чинником формування інформаційної культури сучасного українця виступають часто електронні архіви, електронні бібліотеки (віртуально-комунікаційний простір). Зокрема, Проект зі збереження інтелектуальної спадщини української еміграції у м. Запоріжжя пропонує величезний шар інформації книжкових, періодичних та неперіодичних видань, який з об’єктивних і суб’єктивних причин залишається невідомим не тільки широкій громадськості, але й науковцям.

Маючи у фондах велику кількість рідкісних і цінних еміграційних документів та видань різних років, доступ користувачів до яких може бути обмежений через їх відсутність у більшості бібліотек та архівів України, О. Богуславський, керівник Проекту, скоординував процес створення цифрових копій таких видань, що є одним із пріоритетів їх збереження та надання вільного доступу до них через мережу Інтернет як науковцям, так і всім бажаючим. Проект створено задля зміцнення культурних зв’язків і формування позитивного іміджу України у світі, забезпечення можливості вільного доступу користувачів до надбань української еміграції за допомогою Інтернет, створення електронних копій друкованих документів, що знаходяться у фондах бібліотек та інших закладів культури, приватних колекціях з метою збереження інтелектуальної спадщини й запобігання фізичній втраті документів, можливості працювати одночасно з одним і тим же виданням багатьом користувачам та зручності перегляду.

З огляду на зазначене Інститут журналістики і масової комунікації Класичного приватного

університету (м. Запоріжжя) за підтримки ентузіастів та людей доброї волі ініціював створення електронної бібліотеки української діаспори "Diasporiana" (Режим доступу: diasporiana.org.ua/), орієнтованої на широкі кола користувачів, що покликана вирішувати такі основні завдання, як: просвітницьку, у межах якої формуються колекції, спрямовані на поширення знань про українську еміграцію та її досягнення; наукову, спрямовану на сприяння глибокому вивченню теми (предмету) науковцями й фахівцями в галузі суспільних і гуманітарних дисциплін тощо. Категорії заповнення контенту такі: "Україніса", "Ідеологія", "Історія", "Дитяча література", "Драма", "Літературознавство", "Мемуари", "Мистецтво", "Мовознавство", "Періодика", "Поезія", "Політологія", "Проза", "Релігія", "Словники", "Довідники", "Фольклор", "Різне".

"Електронна бібліотека української діаспори (ukrbiblioteka.org/)" – це зростаюча колекція українських або таких, що мають відношення до України, друкованих видань в електронному форматі. [Ukrbiblioteka.org](http://ukrbiblioteka.org/) (Режим доступу: <http://ukrbiblioteka.org/>) створена і фізично розміщується на території США. Поповнюється матеріалами, виданими або збереженими американськими й канадськими українськими організаціями, громадами та приватними особами за категоріями: книжки, журнали, альманахи, газети.

Ідеологічні засади проекту полягають у намаганні знайти відповідь на запитання: 1) яка користь від виданих в діаспорі книжок, журналів і газет, які зберігаються в архівах та бібліотеках і недосяжні для широкого кола читачів; 2) як зробити цю інформацію доступною для дослідників української історії; 3) як зберегти старі видання від знищення часом.

Потужним і цікавим також видається Проект "Електронний архів Українського визвольного руху", що здійснюється Центром досліджень визвольного руху спільно з Львівським національним університетом імені Івана Франка та Національним музеєм-меморіалом жертв окупаційних режимів "Тюрма на Лонцького" (Режим доступу: <http://avr.org.ua/>).

Проект покликаний забезпечити відкритий доступ до електронних копій документів з історії українського визвольного руху у ХХ ст.: документів та матеріалів, що висвітлюють діяльність організацій українського визвольного руху: збройного підпілля (Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія, Українська Головна Визвольна Рада тощо), дисидентського та масового національно-демократичного руху в другій половині ХХ ст.; документів репресивних структур окупаційних режимів (НКВД–МГБ–КГБ, німецьке гестапо та служба безпеки тощо).

На цьому етапі впровадження в Е-архіві розміщено у відкритому доступі понад десять ти-

сяч документів з колекцій Центру досліджень визвольного руху та з Фонду 13 Галузевого державного архіву СБУ "Колекція друкованих видань КГБ УРСР", електронні копії яких були передані Львівському національному університету ім. І. Франка. Наприклад, радянські спецслужби збирали інформацію про діяльність українських організацій за кордоном, маючи на меті зупинити підтримку української боротьби за незалежність. Відтепер завдяки Архіву СБУ та Центру досліджень визвольного руху ці документи доступні для кожного в Електронному архіві визвольного руху.

Можливості Е-архіву для користувачів надзвичайно широкі – пошук документів пропонується за різними категоріями: за розділами – ієрархічними тематичними рубриками, за датою створення документів, за авторами та організаціями-видавниками документів, документами за ключовими словами, за місцем зберігання оригіналів документів – архівами, фондами, справами, томами, розширений пошук за всіма категоріями опису документу тощо.

Висновки. Це прикладу електронного збереження спадщини української діаспори на наших теренах, перспективним є з'ясування електронної системи архівів, бібліотек українців за кордоном у контексті створення, а точніше, відтворення єдиного комунікативного національного поля.

Отже, кіберкультура покликана сформувати особистість інформаційного суспільства, яка має активну громадянську позицію, несе відповідальність за свою взаємодію з інформаційним середовищем, є переконаною у великій значущості інформації та знань для вирішення широкого кола соціальних і особистісних проблем. Ефективність такої комунікації буде виявлятися в контамінації складників національної ідентичності в процесі формування єдиної національної спільноти.

Список використаної літератури

1. Дзюба Т. Спрага народу і спрага Вітчизни. Публіцистика другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.: модель національної ідентичності: монографія / Т. Дзюба. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2012. – 368 с.
2. Воронкова В. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / В. Воронкова. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/formuvannja-informacii-noji-kulturi-osobistosti-jak-umo/>.
3. Чекалюк В. Українськомовна преса США та Канади, її вплив на українські видання [Електронний ресурс] / В. Чекалюк. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1230>.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2014.

Ковпак В. А. Информационная культура личности как условие создания единого информационно-коммуникационного пространства нации

В статье проанализировано понятие информационной культуре личности как условия формирования единого коммуникативного поля нации в контексте информационно-коммуникационной деятельности эмиграционной общины, создания ею общего коммуникационного пространства.

Ключевые слова: *информационная личность, информационная культура, социальные смыслы, информационно-коммуникационная деятельность, виртуально-коммуникационное пространство, украинская диаспора.*

Ковпак V. Personal Information Culture as a Condition for the Creation of a Single Information and Communication Space of the Nation

Information and communication technology is one of the key factors influencing the formation of the society of the XXI century. There comes a new stage of development of information processes, including extensive implementation and weaves modern computer, radio and telephone technologies and communication services, rapid spread of local and global communication networks, which creates a fundamentally new quality network information exchange tools and effects on mass consciousness that results is strengthening the socio-psychological, cultural and informational aspects of globalization.

Thus, the relevance of our research is the need to conceptualize personal information culture that involves constructing a single national narrative in the context of collective memory by integrating the emigration of national media segment media discourse.

In this context it is important to highlight the theoretical aspect of the concept of "information culture of personality"; analyze personal information culture, cyber culture in particular, as a condition of formation of an information world, creating a single information and communication space of the nation; demonstrate the feasibility of incorporation of information interaction within the application exile media resources accumulated in electronic archives.

Electronic Library of Ukrainian Diaspora "Diasporiana", The "Electronic Archive Ukrainian liberation movement" – examples of electronic Heritage Ukrainian diaspora in our country, promising clarify the electronic system of archives, libraries Ukrainian abroad in the context of, or rather, a single play national communication field.

So, cyber culture is designed to form the personality of the information society, which has active citizenship, responsible for its interaction with the information environment is convinced of the great importance of information and knowledge for a wide range of social and personal problems. The effectiveness of such communication will occur in contaminated components of national identity in the formation of one national community.

Key words: *information the identity, information culture, social meanings, information and communication activities, virtual-communication space, the Ukrainian diaspora.*